

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

درختان جادویی

موضوع: آموزش کتابخوانی و توانمندسازی کودکان و نوجوانان حاشیه نشین

۲۰ ص.

تولید شده توسط: معاونت تولید محتوا و توانمندسازی جمعیت دانشجویی امام

حسن ع.

تابستان ۱۳۹۸

فهرست مطالب

۴	مقدمه
۵	نکات اجرایی استفاده از بسته درختان جادویی
۵	انواع و روشهای معرفی کتاب
۷	تعریف داستان
۷	ارکان داستان
۹	مراحل کار داستان‌گویی
۱۰	شیوههای داستان‌گویی
۱۳	روشهای کتابخوانی
۱۳	گفت و گوی گروهی درباره ی کتاب
۱۴	فعالیت‌های هنری با کتاب
۱۴	نقاشی دیواری / دیوارنگاره / پوستر
۱۴	جعبه آینه
۱۵	نمایش خلاق
۱۵	خلاقیت ادبی یا ایجاد انگیزه ی نگارش
۱۶	آنچه مربی طرح درختان جادویی برای احداث کتابخانه باید بداند

مقدمه

زیربنای شخصیت انسان در سال‌های اول زندگی پایه‌گذاری می‌شود و آموخته‌های این دوران، تاثیر عمیقی بر آینده‌ی زندگی فرد دارد. مطالعه کتاب و داستان‌های مختلف، موجب شکل‌گیری ارزش‌های گوناگون در ذهن کودک شده، حساسیت او را رشد می‌دهد و احترام به دیگران در او شکل می‌گیرد. دسترسی به مطالب مفید و سازنده برای کودکان و نوجوانان، عادت کردن آنان به مطالعه از همان سنین کودکی، سبب ساز بهتر آموختن راه و رسم زندگی برای آن‌ها خواهد شد. کودکان و نوجوانان تحت تاثیر داستان‌ها و کتاب‌های آموزنده، به رشد و تعالی خواهند رسید و در بزرگسالی نیز برای حل مشکلات خود از کتاب کمک خواهند گرفت. کسب رضایت از مطالعه توسط کودک، او را متکی به خود بار خواهد آورد. سوالاتی که بر اثر مطالعه برای کودک مطرح می‌شود، مقایسه‌هایی که او بین مسائل مختلف می‌کند، باعث رشد فکری و عقلی چشم‌گیری برای او می‌شود.

با توجه ضرورت و اهمیت موضوع کتابخوانی، اثرات بلند مدت آن در زندگی و تربیت مخاطبان، طرح "درختان جادویی" به عنوان یکی از طرح‌های زیر مجموعه طرح فرهنگی - تربیتی جمعیت امام حسن علیه السلام در محلات حاشیه‌نشین با عنوان مهر و ماه تولید گردیده است. هدف از طرح درختان جادویی، آموزش کتابخوانی و توانمندسازی کودکان و نوجوانان حاشیه‌نشین با استفاده از مدل‌های مختلف، ارائه ایده و آموزش به مربیان می‌باشد. لازم به ذکر است، در مناطق حاشیه‌نشین با وجود معضلات کالبدی، اجتماعی و فرهنگی، وجود یک کتابخانه به عنوان مکانی برای کسب دانش از منابع کتابخانه‌ای امری لازم و ضروری می‌باشد. غایت نهایی این طرح احداث کتابخانه توسط افراد منطقه و همچنین مدیریت آن توسط خود نوجوانان محله می‌باشد.

جمعیت دانشجویی امام حسن علیه السلام

تابستان ۹۸

نکات اجرایی استفاده از بسته درختان جادویی

مری تربیتی به عنوان مجری طرح درختان جادویی باید نکات ظریف انتخاب کتاب برای کودکان و نوجوانان را رعایت کند. انتخاب و معرفی کتاب مناسب برای کودکان و نوجوانان در عصر ارتباطات، در ابتدای امر کار ساده‌ای به نظر می‌رسد، اما این کار نیاز به رعایت ظرافت و نکات مهم تربیتی دارد. هر محتوایی که در قالب کتاب ارائه می‌شود، الزاماً محتوای تربیتی مناسب برای تربیت و ارتقای آگاهی کودکان و نوجوانان نمی‌باشد. همچنین شیوه‌های مختلف کتابخوانی برای هر رده سنی، در هر موقعیت اجتماعی و فرهنگی متفاوت است. با توجه به نکات مطرح شده، در ادامه و در بیان طرح "درختان جادویی"، ابتدا به معرفی بانک کتاب‌های ویژه کودک و نوجوان و چگونگی معرفی آن‌ها پرداخته شده و پس از آن، توضیحاتی در مورد روش‌های مختلف کتابخوانی ارائه می‌گردد.

انواع و روش‌های معرفی کتاب

باتوجه به ضرورت و اهمیت مطالعه در کودکی و نوجوانی، و فرایند انتخاب کتاب و علاقه‌مند کردن کودکان به کتاب، در این سنین اهمیت بسزایی دارد. لازم به ذکر است که حافظه و قدرت یادگیری کودکان در این سنین بی نظیر بوده و هر آنچه را که می‌خواند در ذهن ثبت می‌کند. در این بخش ابتدا به بیان چند نکته کوتاه درباره انتخاب کتاب پرداخته و سپس روش‌های معرفی کتاب عنوان می‌گردند.

کتاب باید:

- محتوای خلاقانه داشته باشد؛
- هیجان انگیز و جالب باشد؛
- محتوای آموزشی داشته باشد؛

^۱ بانک کتاب جزوه کتاب و کتاب خوانی

- باید شخصیت‌هایی داشته باشد که در شرایط سخت قادر به تصمیم‌گیری درست باشند؛
- پایان خوشی داشته باشد.

در نظر داشته باشید که رعایت نکات فوق در انتخاب کتاب توسط مربیان، سبب علاقمند شدن کودکان و نوجوانان به کتابخوانی شده و در انتهای فرآیند علاقمندسازی، آنان خود به آسانی خواهد توانست کتب مناسب را برای خود گزینش نماید.

کتاب‌های کودک و نوجوان، در زمینه‌های گوناگونی نوشته میشوند اما برای مخاطب دوره دوم رشد همه این زمینه‌ها مفید و موثر نخواهد بود. کتاب‌های داستانی، تاریخی و دینی کتبی هستند که کودکان به آنها بیشتر علاقه نشان داده و برای رشد کودک نیز موثرتر هستند.

کتاب‌های داستانی کشش زیادی دارند و مخاطب را با خود همراه میکند. مطالعه چنین کتاب‌هایی، سبب ایجاد حس مقایسه بین شخصیت‌های خوب و بد در ذهن کودک شده، کودک به آسانی با پیام داستان مواجه میشود. پیروزی خصلت‌ها و شخصیت‌های خوب و نیکو در داستان باعث ایجاد حس مثبت در مخاطبان کودک و نوجوان می‌شود. اهمیت کتاب‌های داستانی و نحوه بیان آنها، سبب شد تا به تفصیل در فصل جداگانه‌ای بررسی شوند.

مطالعه کتاب‌های دینی به کودک و نوجوان کمک می‌کند تا به درک صحیحی از این مسائل دست یابد و پیش از آن که دیر شود، به رشد و شکوفایی برسد. البته انتخاب کتاب‌های مناسب، چگونگی مطالعه و برداشت کودک از مطالب آنها، از اهمیت خاصی برخوردار است و به راهنمایی افراد آگاه نیاز دارد.

مطالعه کتاب‌های تاریخی، به کودک و نوجوان کمک می‌کند در تاریخ سیر کرده، با اقوام گذشته آشنا شوند، و در رابطه با میهن خود که اکنون آن را به ارث برده آگاهی کامل پیدا می‌کند. افزوده شدن اطلاعات تاریخی در مخاطب، بر رشد عرق ملی آنها شده و سبب

رشد قدرت تجزیه و تحلیلی مسائل مختلف جامعه در آن‌ها میشود و آینده بهتری را برایشان رقم می‌زند.

تصرف داستان

داستان بیان واقعهای است که حقیقت ندارد، و ممکن است در زوایای مختلف آن، پرداخت ذهنی صورت گرفته و پایان باز داشته باشد. در این صورت، هر مخاطب میتواند نتیجه-گیری‌های مختلفی از داستان بیان شده انجام دهد.

نوجوان در این دوره سنی نیاز به الگو داشته، با شنیدن قصه و داستان تلاش می‌کند تا قهرمانان قصه‌ها را به عنوان الگوهای آینده خود برگزیند و از تجربه‌های آنان در زندگی خود استفاده کند. وجود داستان‌ها و قصه‌های عبرت آموز در قرآن کریم را نشان دهنده اهمیت و نقش قصه در فهم آسان‌تر مطالب و تاثیر آن بر شکل‌گیری شخصیت افراد دانست.

ارکان داستان

هر داستان دارای چند رکن اساسی است:

- داستانگو؛
- مخاطب برنامه‌های داستان گوئی؛
- داستان و محتوای انتخاب شده.

۱. داستانگو

داستانگو کسی است که تصمیم دارد با استفاده از فن داستان گوئی، قصه‌ای را به مخاطب یا مخاطبان مشخص بازگو کرده، و پیام قصه را موثرتر انتقال دهد. اگر قصه‌گو با دنیای کودکان و نوجوانان آشنا باشد و منطق آن‌ها را بپذیرد، می‌تواند با بهره‌گیری از فنون داستان گوئی، بذر تمام ارزش‌های بزرگ و کوچک مذهبی، اخلاقی و انسانی را در ضمیر مخاطب‌های خوب بکارد. این امر سبب اطمینان از تاثیرگذاری مطالب در ذهن مخاطب خواهد

بود، زیرا آنچه در کودکی با قلم موثر هنر بر صفحه حساس دل کودک حک می‌شود، در بزرگی حتی با حربه عقل، علم و تجربه هم زدودنی نیست.

۲. مخاطب‌های برنامه داستان‌گویی

مخاطبان برنامه قصه‌گویی افرادی هستند که با شنیدن قصه، توجه به گفتار و رفتار قصه گو، ایشان را در حین ارائه قصه همراهی می‌کنند. این همراهی می‌تواند حتی به صورت تماشای یک برنامه تلویزیونی نیز اتفاق بیافتد. اما در اینجا، برنامه‌هایی مدنظر است که قصه‌گو و مخاطبین، رودرروی هم قرار گرفته و حدود سنی آنان را نوجوانان تشکیل می‌دهند. در این حالت هر قدر که تعداد مخاطبان کمتر باشد، داستان‌گویی راحت‌تر و موثرتر است. کم بودن مخاطبان این امکان را به قصه‌گو می‌دهد تا به چشم و چهره مخاطبین دیده بدوزد، با عکس‌العمل آنان آشنا شده و از آن برای بیان موثر قصه بهره گیرد. به طور کلی تعداد ۵ تا ۳۵ نفر شنونده برای برنامه داستان‌گویی مناسب است، اما تعداد مخاطبین، نسبت به نوع قصه، قدرت قصه‌گو و فضای داستان‌گویی متغیر است..

۳. قصه و مناسب بودن آن برای داستان‌گویی

هر قصه‌ای که به صورت کتاب درآمده باشد، دلیل بر خوب بودن آن نیست، گاه قصه‌ها بی‌فایده و حتی مضر هستند و قابلیت عرضه‌شدن به صورت داستان‌گویی را ندارند. آنچه به قصه قابلیت عرضه‌شدن می‌بخشد، مضمون یا درون‌مایه آن است. درونمایه یا مضمون دیدگاهی است که از خواندن یا شنیدن داستان دریافت می‌شود در واقع موضوع هر داستان مفهومی است که داستان به آن منظور بیان می‌شود.. رعایت درونمایه‌ها و بیان آن‌ها در داستان، در طولانی مدت، سبب آن می‌شود که مخاطب بعد از چند داستان، به یک درک لایتغیر از؛ پیروزی همیشگی حق بر باطل، پذیرش مالکیت خدا، رسیدن به باورهایی در ناخودآگاه، که در رفتار و منش وی اثرگذار خواهد بود. این میزان اثرپذیری، بروز رفتاری به سایر عناصر داستان چون شخصیت‌پردازی نیز بستگی دارد. توانمندی شخصیت اصلی داستان در نفوذ بر قلب مخاطب، وی را متمایل می‌کند تا آن را الگوی خود قرار دهد. به‌عنوان مثال

اگر درونمایه نیکی به پدر و مادر در چند داستان ارائه شود، مخاطب در رده کودک بعد از شنیدن داستان‌هایی با این مضمون، سعی در عملیاتی کردن آن دارد. مخاطب در رده نوجوان، حتی برای دقایقی به این موضوع عمیق فکر کرده و با توجه به شرایط روحی پذیرش برای اجرای آن در رفتار با والدین تلاش خواهد کرد.

مراحل کار داستان‌گویی

مراحل کار یک قصه‌گو عبارت است از:

۱. انتخاب قصه

انتخاب قصه از حیث مناسب بودن محتوا، همچنین تناسب درون‌مایه با هدف قصه‌گویی و شرایط مخاطب بسیار حائز اهمیت است. در حین دقت به مناسب بودن محتوای داستان، هرگز نباید قصه‌ای را برای مخاطب انتخاب کنیم که به‌عنوان مثال مخاطب را به تن‌پروری، اعتقاد به شانس و اقبال عادت دهد، یا عقاید خرافی و اوهام را به او تلقین نماید. داستان نباید بی‌انگیزگی در مخاطب برای تلاش ایجاد نماید، به‌عنوان مثال داستانی که در آن یک جوان فقیر با انجام دادن فلان کار بی‌اهمیت ثروتمند می‌شود و شهرت جهانی کسب می‌کند، به‌طور مسلم مخاطب برای هر گونه تلاشی جهت پیشرفت در زندگی را بی‌ارزش تلقی می‌نماید.

* توضیحات مربوط به محتوای داستان که در انتخاب قصه تاثیر بسزایی دارد، در بخش مربوطه به ارائه خواهد شد.

۲. حفظ طرح داستان

پس از انتخاب قصه‌ای که از همه جهات مناسب باشد، اولین کار داستان‌گو، مطالعه مکرر و دقیق داستان است. این کار سبب می‌شود تا داستان‌گو خطوط اصلی قصه را به ذهن بسپارد. مسلماً منظور ما این نیست که داستان‌گو تمام جملات داستان چاپ شده را حفظ نماید، بلکه در این مرحله او باید " طرح کلی " داستان را به خاطر سپرده و به خوبی مسیر داستان را بداند.

دانستن آن که کدام صحنه بعد از کدام صحنه می‌آید، اوج و هیجان داستان کجاست، داستان از کجا شروع می‌شود و کجا خاتمه می‌یابد به تاثیرگذاری کار کمک بیشتری خواهد کرد. در حفظ طرح کلی، داستان گو باید بفهمد که به داستان علاقه دارد، زیرا اگر داستان گو خودش احساسی نسبت به داستانی که می‌گوید نداشته باشد، نمی‌تواند مخاطب را تحت تاثیر قرار دهد. برای مخاطب نوجوان که گاهی متن داستان انتخابی حجم زیادی دارد، تسلط داستان‌گو یا معرفی‌کننده داستان به مخاطب اهمیت دوچندانی داشته، تا علاقه مندی مخاطب را به کتاب خوانی تحت تاثیر قرار دهد.

۳. تمرین

قصه‌گو باید حین تمرین (بهترین راه تمرین در مقابل آینه است)، در یک لحظه هم شنونده و هم گوینده باشد. عیب‌های خودش را در نظر گرفته، به حرکات متفاوتی که هنگام داستان‌گویی از او سر می‌زند دقت بیشتری بکند. بهتر است قصه‌گو سعی کند حین تمرین کلمات ساده‌ای را که مخاطب می‌پسندد، داخل متن جا کند. حین تمرین روی تک تک کلماتی که از دهان قصه‌گو خارج می‌شود حساسیت به خرج داده شده و فرد مدام از خود بپرسد: آیا مخاطب من معنای این کلمه را می‌فهمد؟

۴. اجرا

در اجرای قصه دو مرحله مهم وجود دارد؛ یکی پیشگفتار قصه و دیگری اجرای متن قصه است. پیشگفتار قصه هر چیزی می‌تواند باشد و در حقیقت مقدمه‌ای برای ایجاد آمادگی در روحیه مخاطبین است، تا قصه را صمیمانه‌تر بشنوند. طولانی نبودن پیشگفتار، و دوری از هیجان حین ارائه آن سبب می‌شود تا پایان داستان مشخص نگردد.

شیوه‌های داستان‌گویی

یکی از مهم‌ترین کارهای قصه‌گو، انتخاب شیوه داستان‌گویی جهت اجرای آن می‌باشد. در ادامه به توضیح شیوه‌های مختلف داستان‌گویی می‌پردازیم.

بیان قصه برای مخاطب شیوه‌های متفاوتی دارد:

۱. قصه‌خوانی

این روش ساده‌ترین شیوه ارائه یک قصه از سوی قصه‌گو است. در این کار قصه‌گو، متن قصه را به دست گرفته و آن را از روی کتاب یا کاغذ برای مخاطبین می‌خواند. این روش دارای اشکالاتی است: کودک یا نوجوان، به قصه‌گو به صورت یک واسطه نگاه می‌کنند، که خودش چیزی ندارد و تنها واسطه‌ی انتقال داستان کتاب به اوست.

۲. داستان‌گویی ساده:

در داستان‌گویی ساده، خطوط چهره قصه‌گو و تغییراتی که هنگام بیان صحنه‌های قصه در چهره او ایجاد می‌شود، نقش عمده‌ای در انتقال بهتر قصه خواهند داشت. استفاده از تغییر خطوط چهره، در یک کلام به این معنی است که چهره‌ی قصه‌گو، هنگام بیان صحنه‌های غمگین، غم را نشان داده و در زمان بیان صحنه‌های شاد، گشاده و متبسم گردد. به عبارت دیگر برای مخاطبان، ضعف و پیری، شجاعت و دل‌آوری، جوانی و افتادگی و غرور و شکست و مهربانی و ... قهرمانان قصه از تغییرات چهره قصه‌گو استنباط گردد.

۳. داستان‌گویی همراه با پرده‌خوانی:

اگر قصه‌گو هنگام قصه گفتن، صحنه‌هایی از قصه را هم که به صورت نقاشی قبلاً تهیه شده به بینندگان نشان دهد، داستان‌گویی همراه با پرده‌خوانی اجرا شده است. در واقع اگر قصه‌گو در کنار داستان‌گویی ساده، تصویر صحنه‌ها را هم نشان دهد، به شیوه «پرده‌خوانی» عمل کرده است. داستان‌گویی همراه با پرده‌خوانی، کمک می‌کند تا تفکر و تعقل در نوجوان فعال‌تر گردد و برای نتیجه‌گیری به عمق مسائل داستان بیشتر فکر کند.

برای داستان‌گویی همراه با تصویرخوانی راه‌های متعدد، متنوع و پر جاذبه‌ای هست که هر کس به فراخور قدرت ابتکار و توان هنری خودش می‌تواند به یکی از آن راه‌ها اقدام به ارائه

داستان نماید. در این‌جا به چند راه در ارائه قصه همراه با تصویر اشاره کرده و کشف و اجرای راه‌های دیگر این شیوه را از ذهن مبتکر قصه‌گو انتظار داریم:

- قصه‌گو می‌تواند تصویرهای یک قصه را به ترتیب روی مقوای هم اندازه بکشد و آن‌ها را روی هم بچیند و همین‌طور که قصه می‌گویید و پیش می‌روید، یکی یکی تصویرها را برداشته و به مخاطبان نشان دهد.
- می‌تواند تصویرها را به هم بچسباند و مجموعه‌ی آن را دور لوله‌ای چوبی و یا فلزی پیچیده، و با باز کردن تصویرها از روی یک لوله و پچیدن آن دور لوله دیگر، به ترتیب پیش برود و در کنار تغییر تصویرها قصه‌ها را هم ارائه نماید.
- می‌تواند تصویرهای یک قصه را نه به صورت منظم، روی یک تابلو یا مقوای بزرگ بکشد و بعد با استفاده از یک چوب باریک هنگام گفتن قصه به صحنه‌های مورد نظر هم اشاره کند.

- بچه‌ها از این که قصه‌ای را بارها بشنوند، خسته نمی‌شوند با این حساب می‌توان از خود مخاطبان کمک گرفت. صحنه‌های قصه بچه‌ها خودشان نقاشی کنند و از روی نقاشی‌های خود بچه‌ها قصه را به مخاطبان ارائه گردد.
- قصه‌گو می‌تواند عکس‌های یک مجله را بریده و آنها را با هم مخلوط نماید. سپس از کودکان بخواهد یک داستان با آن تصویر بسازند.
- داستان‌گویی همراه با تقلید حرکات، روشی مناسب برای کودکان خردسال است.

این راه‌ها و هر راه دیگری که به قصه‌گو امکان بدهد تا در کنار قصه‌ای که می‌گوید، تصویرهایی هم داشته باشد و به مخاطب‌ها نشان بدهد، "داستان‌گویی همراه با پرده خوانی" نامیده می‌شود.

توجه داشته باشید که استفاده از دستگاه‌های اوپک و پروژکتور و... علاوه بر تاثیر فرهنگی نامطلوب در منطقه، به علت روشن و تاریک شدن مکرر فضای داستان‌گویی، تمرکز مخاطبین را برهم می‌زند و از اهمیت قصه به مقدار چشم‌گیری می‌کاهد.

استفاده از تصویر برای بیان بهتر داستان برای نوجوانان جذابیت بصری ایجاد می‌کند. یکی از راه‌هایی که مربی برای دریافت نتیجه داستان از نوجوانان می‌تواند انجام دهد آن است که، بعد از اتمام داستان، تصاویر داستان را به صورت نامنظم در اختیار گروه‌هایی که از قبل تشکیل داده است قرار داده و به صورت مسابقه‌ای از آن‌ها در خواست کند تا ترتیب، تقدم و تاخر تصاویر داستان را تنظیم کرده و آن‌ها را در کنار هم قرار دهد. در این راه مخاطب به نحوی با مضامین داستان بازی کرده، ترتیب اتفاقات داستان برایش درورونی شده و با آن هم ذات پنداری می‌کنند.

رهشهای کتابخوانی

گفت و گوی گزوهی درباره‌ی کتاب

کودکان برای درک مطالب و لذت از کتاب، به فرصت‌هایی برای دیدن، شنیدن، سخن گفتن و بیان دیدگاه هایشان در مورد کتاب نیاز دارند. بهترین راه برای مشارکت کودکان در کتابخوانی، گفت‌وگو درباره‌ی موضوع آن کتاب است. وقتی داستان در جایی قطع می‌شود و کودکان درباره‌ی کنش‌های شخصیت‌های داستان سخن می‌گویند، یا تجربه‌های مشابه خود را بیان می‌کنند، در خواندن آن کتاب مشارکت کرده‌اند. در واقع زمانی که از زاویه‌ی دید خود به داستان می‌نگرند و آن را تحلیل می‌کنند، درگیر داستان شده‌اند. هنگامی که روند داستان را پیش بینی می‌کنند، تخیل آن‌ها به چالش گرفته می‌شود. وقتی دیدگاه‌های خود را با همسالان در میان می‌گذارند، برای شنیدن دیدگاه‌های گوناگون و احترام به آن‌ها آماده می‌شوند. به این ترتیب با گفت‌وگو به کودکان فرصت داده می‌شود به شکل مستقل بیندیشند، تصمیم بگیرند، دیدگاه‌های خود را بیان کنند و به سخنان دیگران گوش فرا دهند. در گفت‌وگو درباره‌ی داستان، می‌توان با پرسش، کودکان را به تمرکز و توجه بر درون مایه، سبک و فضای داستانی و عناصر دیگر رهنمون کرد. این کار کودکان و نوجوانان را با ساختار داستان و عناصر داستانی آشنا می‌سازد و لذت خواندن را برای آنان دو چندان می‌کند.

فعالیت‌های هنری با کتاب

همراه کردن فعالیت‌های هنری با کتاب‌خوانی، می‌تواند انگیزاننده‌ی کودکان و نوجوانان برای خواندن کتاب باشد. این کار به آن‌ها کمک می‌کند تا تفسیرهای خود را از فضاسازی و شخصیت‌های داستان داشته باشند، بتوانند به دلخواه، اندیشه‌های متفاوت‌شان را بیان نمایند و در عین حال مهارت‌های هنری و حساسیت‌های زیبایی‌شناختی خود را پرورش دهند.

استفاده از هنرهای گوناگون هم چون نمایش، نقاشی، مجسمه‌سازی و دیگر فعالیت‌های هنری به کودکان این امکان را می‌دهد که با شادی و لذت با داستان یا شعر خوانده شده، درگیر شوند، آن را بهتر بفهمند و به شیوه‌ای دیگر بیان کنند. که در اینجا به چند روش برای تشویق بیشتر کودکان و نوجوانان به خواندن اشاره می‌کنیم؛

نقاشی دیواری / دیوارنگاره / پوستر

نقاشی دیواری، دیواره‌نگاره یا پوستر، تهیه‌ی تصویری بزرگ از صحنه‌های یک داستان روی یک قطعه‌ی بزرگ کاغذ است. کودکان یا نوجوانان می‌توانند با نقاشی یا کلاژ این کار را انجام داده و به مشارکت و کار گروهی نیز تشویق شوند.

برای این فعالیت، کاغذ را روی زمین یا میز درازی قرار دهید تا کودکان و نوجوانان بتوانند به شکل گروهی روی تصاویر کار کنند. برای نمونه، اگر داستان در جنگلی اتفاق می‌افتد، کودکان، جنگل را روی کاغذ بزرگ به تصویر می‌کشند. می‌توان صحنه‌های مختلف یک داستان را انتخاب کرد، از کودکان و نوجوانان خواست هر کدام داوطلبانه صحنه‌ای را به تصویر بکشند و سپس از روی تصویرها داستان را بازگو کنند.

جعبه‌آینه

فضاسازی بسیاری از داستان‌ها در شکل و اندازه‌ی کوچکتر (مینیاتوری) در «جعبه‌آینه» برای کودکان، لذت بخش و انگیزاننده است. کودکان در هر سنی ساختن چنین فضاهایی از

داستان‌ها را دوست دارند. آن‌ها از گردآوری خرده‌ریزهای دور و بر همچون قرقره، سربطری، جعبه، و تبدیل‌شان به فضاهای داستانی لذت می‌برند. می‌توانید از کودکان بخواهید با پارچه یا کاغذ، عروسک‌هایی از شخصیت‌های داستان درست کنند و در کنار فضاهایی که آماده کرده‌اند، به داستانی خوانده شده، جان ببخشند.

نمایش خلاق

نمایش یکی از هیجان‌انگیزترین راه‌ها برای بازگویی قصه است. داستان را برای کودکان یا نوجوانان بخوانید و از آن‌ها بخواهید بخش‌هایی از داستان را به شیوه‌ی خود به نمایش درآورند. نمایش خلاق به کودکان اجازه می‌دهد که با شخصیت‌های داستان رابطه‌ای نزدیک برقرار کرده و برداشت‌های خود را از داستان بیان کنند.

کودکان را راهنمایی کنید که کتاب را به صحنه‌های مختلف تقسیم، و اجرای نمایش خلاق را برنامه‌ریزی کنند. آن‌ها را با پرسش‌هایی به برنامه‌ریزی نمایش رهنمود کنید: دوست دارند چه رفتارهایی را به نمایش درآورند؟ رویدادها را به چه ترتیب زمانی بیان کنند؟ از آن‌ها بخواهید تلاش کنند گفته‌ها را از بر کنند و حال و هوای کلی داستان را با بدیهه‌سرایی تجسم بخشند. پس از آن، به مخاطبان فرصت دهید نمایش خود را ارزیابی کنند.

خلاقیت ادبی یا ایجاد انگیزه‌ی نگارش

می‌توانید از کودکان بخواهید داستان را آن‌طور که خودشان دوست دارند، بنویسند. می‌توانید داستان را در جایی که قبلاً خودتان انتخاب کرده‌اید، قطع کنید، از کودکان بخواهید بقیه‌ی آن را به دلخواه خود ادامه دهند و تمام کنند. در چنین مواردی، مخاطبان با علاقه ادامه‌ی داستان را می‌نویسند. سپس مشتاق می‌شوند تا بدانند نویسنده‌ی اصلی داستان را چگونه ادامه داده است و از شباهت نوشته‌های‌شان با داستان اصلی لذت می‌برند. تنوع در داستان‌های نوشته شده نیز برای آن‌ها جالب خواهد بود. می‌توانید از آنها بخواهید داستان خود را به شکل کتاب درآورند.

آنچه مربی طرح درختان جادویی برای احداث کتابخانه باید بداند

عموم دانش‌آموزان ساکن مناطق حاشیه‌ای با کتابخانه و کارکرد آن در مدارس خود آشنا هستند. اما ممکن است این دانش‌آموزان تا به حال از کتابخانه استفاده نکرده باشند، یا به صورت کلی با کتابخانه ناآشنا باشند. لازم است در گام‌های ابتدایی برای آشنایی و دوستی با کتاب، از کتاب‌هایی با محتوای داستانی، با رعایت نکاتی که گفته شد، استفاده شود و پس از علاقه مندی اولیه به کتاب، محتواهای دیگر در قالب کتابخانه کلاسی به آن‌ها ارائه شود.

نخستین کار برای راه انداختن کتابخانه این است که کتاب‌های خیلی زیادی جمع نمایید. برای این کار می‌توانید به حراجی‌های کتاب یا کتاب‌فروشی‌های دست‌دوم مراجعه کرده و یا با مراجعه به انتشارات بزرگ آن‌ها را در تجهیز کتابخانه سهیم نمایید. برای راه‌اندازی کتابخانه به صورت ثابت، بهتر است در ابتدا کتابخانه به شکل کتابخانه کلاسی برپا شود:

۱. گوشه‌ای در کلاس (ممکن است محل برگزاری کلاس‌ها در مسجد، مدرسه و یا خانه‌مهر باشد) انتخاب کنید که بتوان قفسه‌های کتاب، یک فرش کوچک و صندلی راحتی در آن قرار دهید. سعی کنید فضای کتابخانه را با تزیینات مرتبط زیباسازی کنید.
۲. کتاب‌ها را به صورت موضوعی دسته‌بندی کنید. سطح دشواری کتب را با برجسب‌های رنگی مشخص کنید تا دانش‌آموزان به سادگی بتوانند کتاب موردنظرشان را پیدا کنند. دسته‌بندی می‌تواند شامل عناوینی مثل حیوانات، داستانی، غیرداستانی، معما، افسانه‌های ملی و ... باشد.
۳. تمام کتاب‌های متعلق به کتابخانه را علامت‌گذاری کنید. ساده‌ترین راه این است که داخل جلد کتاب را مهر بزنید و نام کتابخانه را روی آن بنویسید.
۴. یک سیستم امانت‌دهی تعریف کنید تا دانش‌آموزان بتوانند کتاب‌ها را با خود به خانه ببرند. مثلاً دانش‌آموزان بایستی نام کتاب، نویسنده و قفسه‌ای که کتاب را از آن

برداشته‌اند در فرم امانت وارد نموده، سپس آن‌ها فرصت دارند تا پایان هفته بعد کتاب را به کتابخانه برگردانند.

۵. وقتی دانش‌آموز کتاب را برگرداند، به او کمک کنید کتاب را به قفسه‌اش برگرداند. همچنین می‌توانید مسئولیتی با عنوان مسئول کتاب میان دانش‌آموزان تعریف نمایید. مسئول کتاب می‌تواند کتاب‌های برگردانده شده را در پایان هر هفته، در جای مناسب خود، در قفسه کتاب‌ها قرار دهد.

برای مواقعی که کتاب به‌موقع برگردانده نمی‌شود یا آسیب می‌بیند حتماً قوانین جدی در نظر بگیرید. برای مثال اگر کسی فراموش کرد کتاب را در زمان مقرر برگرداند، نمی‌تواند برای هفته بعد کتابی را با خود به خانه ببرد.

